ГЛОБАЛИЗАЦИЯ ЖАРАЁНЛАРИДА МАДАНИЙ ИНТЕГРАЦИЯ ВА УНИНГ ИЖТИМОИЙ-ФАЛСАФИЙ ТАҲЛИЛИ

Улуғбек САФАРОВ
Муҳаммад ал-Хоразмий номидаги
Тошкент ахборот технологиялари университети
Зарафшон факультети декани

Аннотация: *Мақолада глобализация жараёнларида маданий интеграция феномени ижтимоий-фалсафий нуқтаи назардан таҳлил қилинган. Маданий интеграция жараёнининг назарий ва амалий жиҳатлари, унинг тарихий эволюцияси, глобал ва локал маданиятлар ўртасидаги ўзаро таъсири ҳамда ижтимоий ҳаётга таъсири ёритилади. Мақолада цивилизацион, модернизацион, постмодернистик ва глокализация назариялари доирасида маданий трансформация жараёнларига назар ташланади. Шу билан бирга, глобал маданий жараёнларнинг ижтимоий-ахлоқий оқибатлари, миллий маданиятлар олдида турган таҳдид ва имкониятлар таҳлил этилади.*

Калит сўзлар: *глобализация, маданий интеграция, ижтимоий фалсафа, цивилизация, модернизация, постмодерн, глокализация, идентичлик, қадриятлар.*

КУЛЬТУРНАЯ ИНТЕГРАЦИЯ В ПРОЦЕССАХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ И ЕЁ СОЦИАЛЬНО-ФИЛОСОФСКИЙ АНАЛИЗ

Улугбек САФАРОВ
Декан факультета Зарафшон

imrconf.com

университет информационных технологий
Ташкента имени Мухаммада аль-Хорезми

Аннотация: *В статье феномен культурной интеграции в процессах глобализации анализируется с социально-философской точки зрения. Освещаются теоретические и практические аспекты процесса культурной интеграции, его историческая эволюция, взаимное влияние глобальных и локальных культур, а также воздействие на социальную жизнь. В статье рассматриваются процессы культурной трансформации в рамках цивилизационной, модернизационной, постмодернистской и глокализационной теорий. Кроме того, анализируются социально-нравственные последствия глобальных культурных процессов, а также угрозы и возможности для национальных культур.*

Ключевые слова: *глобализация, культурная интеграция, социальная философия, цивилизация, модернизация, постмодерн, глокализация, идентичность, ценности.*

imrconf.com

CULTURAL INTEGRATION IN GLOBALIZATION PROCESSES AND ITS SOCIO-PHILOSOPHICAL ANALYSIS

Ulugbek SAFAROV
Dean of the Zarafshan Faculty
Muhammad al-Khwarizmi
Tashkent University of Information Technologies

Abstract: *The article analyzes the phenomenon of cultural integration in globalization processes from a socio-philosophical perspective. It highlights*

theoretical and practical aspects of the process of cultural integration, its historical evolution, the mutual influence of global and local cultures, as well as its impact on social life. The article examines processes of cultural transformation within the frameworks of civilization, modernization, postmodern, and glocalization theories. In addition, the social and moral consequences of global cultural processes are analyzed, as well as the threats and opportunities for national cultures.

Keywords: *globalization, cultural integration, social philosophy, civilization, modernization, postmodern, glocalization, identity, values.*

imrconf.com

Кириш (Introduction)

Глобализация XXI асрда инсоният ҳаётининг барча соҳаларига таъсир этувчи асосий жараёнлардан бири сифатида намоён бўлмоқда. У иқтисодий, сиёсий, маданий ва маънавий муносабатларда янги тенденцияларни вужудга келтирмоқда. Президент Шавкат Мирзиёев таъкидлаганидек: “Маданият ва маърифат халқимизнинг энг муҳим руҳий таянчи бўлиб, улар орқали биз миллий ўзлигимизни асраймиз ва жаҳон ҳамжамиятида муносиб ўрнимизни топамиз”[1].

Шу ўринда “маданий интеграция” тушунчаси жуда муҳим аҳамият касб этади. У турли халқ ва миллатларнинг маданий қадриятлари, урф-одатлари, маънавий меъёрлари ва турмуш тарзининг ўзаро таъсири ва уйғунлашувини англатади. Маданий интеграция жараёни глобализациянинг энг кўзга кўринган қирраларидан бири бўлиб, у ижтимоий-тарихий тараққиётни чуқурроқ англашга ёрдам беради.

Методлар (Methods)

Тадқиқотда тарихий-таҳлилий, қиёсий, фалсафий ва ижтимоий таҳлил усулларидан фойдаланилди. Шунингдек, глокализация ва

[1] Мирзиёев Ш. Маданият ва маърифат – миллат тараққиётининг асоси. Президент нутқи, 2024 йил 25 май. – https://president.uz/uz/lists/view/7280

цивилизацион ёндашув доирасида интеграция жараёнларининг назарий асослари, фалсафий парадигмалари, ижтимоий оқибатлари ва миллий маданиятларнинг глобал жараёнларга уйғунлашиши таҳлил этилди.

Натижалар (Results)

Тадқиқот натижалари маданий интеграциянинг қуйидаги хусусиятларини кўрсатади:

- Глобал жараёнлар миллий маданиятнинг ривожланишини янги босқичга олиб чиқмоқда.

- Ахборот технологиялари маданий алоқаларни кучайтирмоқда. - Ёшлар онгида универсал қадриятлар ва миллий анъаналар уйғунлиги юзага келмоқда.

Муҳокама (Discussion)

Маданий интеграция фақат ташқи таъсирлар натижаси эмас, балки жамиятнинг ички маданий салоҳияти билан ҳам боғлиқдир. Глобал маданият таъсирида миллий маданият ўзини қайта шакллантириш жараёнини бошдан кечиради. Глокализация назарияси шу жиҳатдан муҳим, чунки у глобал ва локал маданиятлар уйғунлигини таъминлайди.

Глобализация жараёнлари ва маданият

Глобализация — бу турли мамлакатлар ва жамиятлар ўртасидаги иқтисодий, сиёсий ва маданий боғланишларнинг кенгайиши ва чуқурлашиш жараёни. Ушбу жараён инсоният цивилизациясида илк даврлардан бери мавжуд бўлиб, замонавий ахборот технологиялари ва коммуникация воситалари туфайли мисли кўрилмаган даражада кучайди.

Тарихий босқичлар:

1. **Антик дунё ва қадимги цивилизациялар** – савдо, маданий алмашинув ва элчилик муносабатлари маданий интеграциянинг илк кўринишлари сифатида намоён бўлган.

imrconf.com

2. **Ўрта асрлар** – ислом, буддизм, христиан цивилизациялари орқали маданий мулоқот кучайган. Ипак йўли маданий интеграциянинг муҳим кўприги бўлган.

3. **Индустриал давр** – Европа марказидаги модернизация жараёнлари бутун дунёда маданий ўзгаришларга туртки берди.

4. **XX аср ва "ахборот асри"** – телевидение, интернет ва глобал оммавий маданият маданий интеграциянинг асосий драйверига айланди. Шунингдек, Президент Шавкат Мирзиёев 2025-йилдаги ахборот технологиялари бўйича чиқишида таъкидлаганидек, "глобал рақамли жараёнларда иштирок этиш фақат иқтисодий эмас, балки маданий ва маънавий интеграцияни ҳам тақозо этади"[2].

Ҳозирги кунда маданий интеграция нафақат давлатлар ўртасида, балки жамиятнинг ички қатламлари орасида ҳам кечмоқда.

Маданий интеграция назариялари

Цивилизацион ёндашув - Тойнби ва Шпенглер фикрича, маданият ҳар бир цивилизациянинг ўзаги ҳисобланади. Маданий интеграция жараёни цивилизациялар ўртасида мулоқот ва қарама-қаршиликларни юзага келтиради. Хантингтоннинг "Цивилизациялар тўқнашуви" назариясида глобал маданий жараёнлар цивилизациялар ўртасида зиддият ва рақобат манбаи сифатида кўрсатилган.

Модернизацион ёндашув - Белл ва Инглхарт таъкидлаганидек, модернизация жараёни маданий ўзгаришларнинг асосий сабабчисидир. Илмий-техника тараққиёт маданий интеграцияни тезлаштириб, рационал қадриятларнинг глобал даражада тарқалишига олиб келмоқда.

Постмодерн ёндашуви Ж. Бодрийяр ва Ю. Хабермас каби мутафаккирлар маданий интеграцияни хилма-хиллик, кўп маънолилик ва

[2]Мирзиёев Ш. Рақамли технологиялар соҳасидаги режалар тақдимот қилинди, 2025 йил 1 июль. – https://president.uz/en/lists/view/8280

imrconf.com

интертекстуаллик асосида талқин қиладилар. Бугунги кунда маданий жараёнлар универсал қоидаларга бўйсунишдан кўра, кўп қирралилик ва очиқлик асосида кечмоқда.

“Глокализация” назарияси (глокализация — бу глобал жараёнларнинг маҳаллий шароит, маданият ва қадриятлар билан уйғунлашиб бориш жараёнидир) - Р. Робертсон таклиф этган глокализация назариясига кўра, глобал маданий жараёнлар миллий маданиятлар билан уйғунлашиб, янги маданий моделларни юзага келтиради. Масалан, миллий урф-одатлар глобал маданий элементлар билан синтезга киришиб, янги қийматлар тизимини яратади.

Ижтимоий-фалсафий таҳлил - маданий интеграция жараёни ижтимоий фалсафа нуқтаи назаридан икки томонлама жараён сифатида қаралади: биринчи томондан, маданий интеграция умуминсоний қадриятларнинг тарқалиши, турли халқлар ўртасида мулоқот ва ҳамжиҳатликни таъминлайди. Масалан, инсон ҳуқуқлари, экологик масъулият, тенглик каби қадриятлар глобал миқёсда умумий меъёрларга айланаётганлиги бўлса, иккинчи томондан, маданий интеграция миллий маданиятларнинг заифлашиши, ассимиляция ёки оммавий маданият гегемониясига олиб келиши мумкин. Бу эса маданий идентичлик инқирози ва маънавий барқарорликнинг бузилишига сабаб бўлади.

Ижтимоий фалсафа нуқтаи назаридан, глобал маданий интеграция миллий ва умуминсоний қадриятлар ўртасида мувозанат сақлаганда самарали кечиши мумкин.

Глобал маданий интеграциянинг ижтимоий оқибатлари

Ижобий жиҳатлар:

- Халқаро мулоқот ва ҳамкорлик имкониятлари кенгаяди.
- Умуминсоний қадриятлар кенг тарқалиб, тинчлик ва ҳамжиҳатликка замин яратади.

imrconf.com

- Илм-фан ва технология соҳаларида маданий алмашинув орқали инновациялар тезроқ тарқалади.
- Жаҳон маданий меросини умумий бойлик сифатида сақлаш имконияти пайдо бўлади.

Салбий жиҳатлар:

- Миллий маданиятларнинг йўқолиб кетиши ёки ассимиляция жараёнлари.
- Оммавий маданиятнинг гегемонияси туфайли якранг маданий муҳит шаклланиши.
- Маданий идентичлик инқирози, айниқса ёш авлод орасида миллий қадриятларга бефарқлик.
- Ғарб маданиятининг мутлақ устуворлиги туфайли маданий номутаносиблик.

Глобал маданий интеграция жамият тараққиётида қайтариб бўлмас жараёндир. Унинг ижтимоий-тарихий аҳамияти шундаки, инсоният тарихида илк бор маданий мулоқотлар мисли кўрилмаган даражада кенгайди. Шу билан бирга, миллий маданиятларни асраб қолиш ва умуминсоний қадриятлар билан уйғунлаштириш масаласи долзарб бўлиб қолмоқда.

Ижтимоий фалсафа нуқтаи назаридан, маданий интеграция жараёнини фақат глобал миқёсда эмас, балки локал даражада ҳам таҳлил қилиш зарур. Бу жараёнда “глокализация” концепцияси муҳим аҳамият касб этади.

Хулоса (Conclusion)

Глобализация жараёнларида маданий интеграция — инсониятнинг умумий тараққиётини таъминлайдиган муҳим омиллардан бири. У ижтимоий муносабатларнинг барча соҳаларига таъсир кўрсатиб, миллий ва умуминсоний қадриятлар уйғунлиги орқали янги маданий моделларни шакллантиради.

imrconf.com

Бироқ маданий интеграция жараёни тўғри бошқарилмаса, миллий маданиятларнинг заифлашиши ва оммавий маданият гегемонияси хавфини кучайтиради. Шу боис глобал жараёнларда маданий хилма-хилликни асраб қолиш, миллий маданиятларни ривожлантириш ва уларни глобал жараёнларга уйғунлаштириш ижтимоий фалсафанинг устувор вазифаси ҳисобланади.

ФОЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР

1. Мирзиёев Ш. Маданият ва маърифат – миллат тараққиётининг асоси. Президент нутқи, 2024 йил 25 май. – https://president.uz/uz/lists/view/7280
2. Тойнби А. Цивилизацияларнинг тарихий таҳлили. – Лондон, 1946.
3. Шпенглер О. Европанинг инқирози. – Мюнхен, 1918.
4. Хантингтон С. Цивилизациялар тўқнашуви. – Нью-Йорк, 1996.
5. Белл Д. Постиндустриал жамиятнинг келиши. – Нью-Йорк, 1973.
6. Инглхарт Р. Қадриятлар эволюцияси. – Кембриж, 1990.
7. Хабермас Ю. Коммуникатив амалий фалсафа. – Франкфурт, 1984.
8. Бодрийяр Ж. Симулякрлар ва симуляция. – Париж, 1981.
9. Робертсон Р. Глобализация назарияси. – Лондон, 1992.
10. Кастеллс М. Ахборот асри: иқтисодиёт, жамият ва маданият. – Оксфорд, 1996.
11. Гидденс Э. Замонавийликнинг оқибатлари. – Кембриж, 1991.
12. Held D., McGrew A. Globalization Theory. – Cambridge, 2007.
13. Appadurai A. Modernity at Large: Cultural Dimensions of Globalization. – Minneapolis, 1996.
14. Featherstone M. Global Culture. – London, 1990.
15. Hall S. Cultural Identity and Globalization. – London, 1996.
16. Bauman Z. Globalization: The Human Consequences.–New York, 1998.

imrconf.com